

Cinc-cents anys de lleis valencianes

L'any 1237, la conquesta de València era ja una possibilitat molt clara i el rei Jaume I encarrega a alguns dels seus juristes, dels millors de l'època, que comencen a elaborar un cos de lleis nou que regulara tots els aspectes legals del que esdevindria després el Regne de València. Des de l'any 1231, les tropes cristianes havien començat a conquerir les terres del sud de la Sènia, que eren repoblades a fur d'Aragó o de Catalunya o que mantenien el dret musulmà anterior, però molt poc temps després del dia d'entrada a València, el 9 d'octubre del 1238, el nou regne de la Corona d'Aragó tindria ja les seues lleis pròpies. A final d'aquest mateix any, entra en vigor el Costum de València. "Per raons polítiques –assenyala Vicent Garcia Edo, professor d'Història del Dret a la Universitat Jaume I de Castelló–, per no doblegar-se als interessos dels nobles aragonesos i catalans, el rei promou un text legislatiu propi que surt de la tradició erudita de l'època, el dret romà *justinianeu* recopilat a Bolonya al segle XII. Una estructura legal en què tindran cabuda també 40 o 50 articles del Costum de Lleida i alguns més dels Usatges de Barcelona. Per al rei treballaven alguns dels millors juristes de l'època, que s'havien format a la Universitat de Bolonya".

Aquest conjunt legal abraçaria totes les esferes de la vida al nou Regne, des de les normes processals o penals fins al dret administratiu, civil o mercantil. Els 1.500 articles que conformen aquest cos inicial de les lleis valencianes són, en paraules de Garcia Edo, "el model més modern d'Europa de l'època, anterior fins i tot a las Partidas d'Alfonso X de Castella". En les primeres corts, convocades l'any 1261, el rei Jaume I jura aquestes lleis, que des d'aquella data seran anomenades sistemàticament furs i tindran vigor a tot el Regne de València. A partir d'aquell moment, s'hi aniran afegint nous furs per respondre a les necessitats que es presenten. Cap al segle XVI, ja són uns 3.000 els articles que conformen els Furs. L'estructura, no obstant això, es mantindrà pràcticament inalterable durant quasi cinc-cents anys, fins a la publicació dels Decrets de Nova Planta de Felip V després de la desfeta d'Almansa. El primer d'aquests decrets, del 29 de juny del 1707, deroga els Furs de València i implanta totalment el dret castellà. L'Aragó perdia els seus Furs el mateix any que el Regne de València, però el 1710 recuperava parcialment algunes normatives relacionades amb el dret civil. Els valencians no el torna-

rien a aplicar. Les raons per les quals els Països Valencians no ha tornat a tenir dret civil quan l'Aragó sí que en posseïx són controvertides. Garcia Edo apunta una nova hipòtesi: "El 1707 s'aboleixen els Furs al Regne de València i a l'Aragó, i el 1710 es dona als dos territoris la possibilitat de recuperar part del dret civil a través d'un decret reial. Els aragonesos contesten positivament i sembla que els valencians no contesten. D'aquest silenci, se'n poden derivar diverses respostes. Podem suposar que si no hi ha resposta és perquè els qui estan davant de tota aquesta qüestió, bàsicament juristes, i una part de la noblesa, con-

ARXIU / RAFA GIL

El professor i jurista Arcadi Garcia. Va rescatar de l'oblit els Furs de València.

sideren que no contestar suposa continuar mantenint el favor reial; però hi ha una altra possibilitat, tal volta més real, i és que si no van demanar la recuperació era perquè les diferències entre el dret civil valencià i el dret civil castellà de nova implantació no presentaven prou diferències per fer necessària la demanda al rei de restitució, ja que el dret civil castellà del *Fuero Real* i del *Fuero de las Siete Partidas* en origen tenia la mateixa procedència romana que el dret civil dels Furs de València". No obstant això, Garcia Edo considera que "el pas de les generacions ha portat al desconeixement absolut dels Furs i de la

seua existència. La primera faena és desxifrar-los". Una tasca que començà el professor i jurista Arcadi Garcia Sanz, mort fa dos anys. Garcia, amb la col·laboració del catedràtic de llengües romàniques de la Universitat de Basilea, Germà Colón, va treure d'un oblit secular les lleis que van regular la vida dels valencians durant mig mil·lenni i va deixar quasi enllestit un procés titànic de rescat d'aquest dret amb l'edició crítica de tots els Furs (el primer volum va veure la llum l'any 1970, i encara queden per publicar dos volums, a punt d'eixir al carrer). Un grup d'investigadors de la Universitat Jaume I de Castelló comença l'any 1994 a realitzar una tasca de recerca dels elements de dret civil que hi ha als Furs. Amb la base d'aquest treball, Arcadi Garcia redacta les *Institucions de dret civil valencià*, publicat l'any 1996, un llibre on són ordenats amb criteris moderns els articles relacionats amb el dret civil que contenien els Furs. Garcia va descobrir que hi havia tot un Codi Civil valencià dispers pels diferents apartats dels Furs i ordenat amb uns criteris diferents dels que s'utilitzen en l'actualitat. L'anàlisi d'aquest conjunt de regulacions per estudiar la possibilitat de recuperar alguna part de les nostres antigues lleis encara està per fer. M. C.